Reformatorische Opvoeding

Blad van het Instituut voor Reformatorisch Onderwijs (IRO)
nr. 7 - 20 mei 2026

CALVIJN’S BESPREKING VAN DE EERSTE GEMEENTE

Calvijn liet zien hoe het in de eerste gemeente was, namelijk dat de rijken hun goederen verkochten om hulp te kunnen bieden aan hun arme broeder. (Verkl. Handelingen 2:44) Ze leefden in en om het Woord en de prediking. Als er de breking des broods, het avondmaal, plaatsvond, dan was dit vanwege de aalmoezen, dus als armenhulp. De eerste gemeente draaide om de armenhulp, en om het geestelijke werk op zich. Het begon met de begeerte tot de afstemming op God. Bij Calvijn ging het nooit zomaar om de goede werken op zich, maar om het van boven geleid te worden daarin. Er was geen loon naar goede werken op zich, maar naar afstemming. Afstemming kon niet losgekoppeld worden van de aflegging van de oude natuur. Er was een afstemmingsloon, een lijdensloon en een strijdersloon. God was hierin de bron, niet de mens zelf. Zelfvertrouwen was fataal. De mens moest afsterven aan zichzelf. Dat was wat de genade was.

De begeerte tot afstemming moest ijverig zijn, anders stelde het niets voor. Calvijn waarschuwde tegen luiheid die de buik tegoed deed met het bloed van de armen.

Calvijn noemt de tendens van velen die in het begin gewillig zijn, maar dan later niet standvastig blijven te zijn. Afstemming moet leiden tot volharding, anders is daar de val. Men moest oppassen voor traagheid in het afstemmen, voor luiheid, voor gemakszucht, voor het forceren, voor onstandvastigheid, ongeduld. Er waren veel valstrikken langs de weg. Men kwam niet zomaar tot het beloofde land. Men moest door Pniël gaan. Calvijn benadrukte dat de verkiezing niet slechts door Abraham ging, maar ook door Jakob. In die zin was dat een andere soort van dubbel-verkiezing. Zonder deze dubbele verkiezing kon de mens het wel vergeten. Het beloofde land lokte, maar dreigde ook.

Calvijn stelde dat er nauwelijks één op de tien een matige ijverheid vertoonde. Laten we acht geven op de woorden van deze kerkvader. Hij overdrijft hierin niet. Nauwelijks één op de tien. Het grootste deel der waarheid wordt snel moe, stelt Calvijn. Daarom waarschuwt Calvijn tegen de luiheid en lichtzinnigheid van de wereld met een wee. Wee de luiheid en de lichtzinnigheid der wereld.

Calvijn stelt dat Petrus geen eenvoudige en naakte prediking voerde, maar hij voegde de prikkel van vermaning er aan toe. Deze prikkel van vermaning was dat ze op moesten passen voor het verkeerde geslacht. Zij mochten geen gezworen vijanden aanhangen en met hen omgaan. Nu, deze prediking komen wij ook tegen in het boek Buli van de nieuwe bijbel. Ook in inzetting 1 van de nieuwe bijbel catechismus wordt er tegen het verkeerde geslacht gewaarschuwd.

Inzetting 1. Het ontvangen van de zondvloed

Er was een vals ras van het ego ontstaan van mensen en geesten, en daartoe werd ook de zondvloed gebracht. (Odenlech 46:8) De zondvloed is de terugkerende oerzee, als de tuchtroede om tot gehoorzaamheid te brengen. Dit is het teken van vruchtbaarheid, van nieuwe schepping. (Behemma 23:7,9) Na de zondvloed is er het teken van oorlog en overwinning voor het volk wat het diepste in de hemelse natuur leeft (Behemma 25:47). Door de zondvloed wordt het vlees verslagen, en daarom dient de mens de zondvloed te ontvangen. (Behemma 26:15-17) De levensbron is het grote geheimenis van de zondvloed. (Duizen 18:8) De wereld wordt herschapen hierin. (II Duizen 22:19) God moest de zondvloed wel brengen, anders zou alles verloren zijn. (III Werktuigen 5:12) Wij moeten ons vast blijven houden aan het oordeel, en dat begint bij onszelf. Wij mogen niet indutten, en zomaar alles om onsheen aanvaarden. (III Werktuigen 5:13)

Velen werden misleid door schriftgeleerden die een hoog aanzien hadden, stelt Calvijn. Zij bedrogen vele eenvoudigen. Deze schriftgeleerden droegen hiertoe een masker van de kerk. Dit was een hinderpaal voor velen om het beloofde land binnen te gaan. Calvijn waarschuwde dat het verkeerde geslacht zich had opgesierd met de titels van de kerk. Dat was de boodschap die Petrus bracht tot de eerste gemeente. Petrus bakte geen zoete broodjes. Het avondmaal was armenhulp en armen onderwijzing, met de prikkel van vermaning en waarschuwing. Petrus riep op tot afscheiding. Het verkeerde geslacht werd omschreven als de pest, als vergif. En het vergif was dodelijk. Er waren velen die de stem van de herder niet onderscheiden van de stem van de vreemden. Calvijn wijst de luiheid aan als boosdoener, en de weekheid, de lafheid. Dit deel van de leer mocht niet verwaarloosd worden. Ze moesten zich afscheiden van de goddelozen, anders kon het beloofde land niet ingenomen worden.

Odenlech 27 :

77. Petrus stelt dat we alleen door Areta, geoefendheid, tot de kennis kunnen komen.
78. Paulus en Petrus waren volgelingen van Areta. Deze geoefendheid, arete, moet altijd in overeenstemming zijn met de logos, de rede, volgens Aristoteles, ook een volgeling van Areta.
79. Het gaat er dus niet om door genade te komen tot God, oftewel geestelijke luiheid, en ook niet om door goede werken tot God te komen, maar door de geoefendheid, Areta, wat Aristoteles al predikte, en de lijdensgezinden, en wat toen door Petrus en Paulus werd overgenomen.

Calvijn stelt dat het afstemmingsloon, wat ook aan afscheidingsloon is, niks met de genade te maken heeft als hij de gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard bespreekt. Sommigen willen het feit dat alle arbeiders evenveel loon kregen betrekken op de genade, maar Calvijn gaat hier niet in mee. Calvijn wil doordringen tot de dynamiek ervan, en niet de genade als iets lams maken. Hierin doorbreekt hij ook het dogma van de genade, en laat zien dat er samenwerking is met andere belangrijke delen van de leer. Zo doorbreekt hij ook zijn eigen starheid in de Institutie. Je krijgt het bij Calvijn niet als één blok. Men komt niet zomaar weg met genade in de leer van Calvijn. Uiteindelijk beschikt God hier in, niet de mens, niet de genade. De wil van God is in grote strijd met de raad van God.

Calvijn geeft veel te weinig aandacht aan het toetsprincipe, aan Pniël, en daarom moest de nieuwe bijbel dat aanvullen, anders komt men tot het schijn beloofde land. Wel is het zaad bij Calvijn

aanwezig, maar het moet nog verdiept en gezuiverd worden. Dat is een grote strijd, een strijd waarin we niet mogen afzwakken. Calvijn strijdt door, maar belijdt ook zijn zonde en zwakke natuur. Hij is in een verschrikkelijk gevecht met de beesten van de kerkgeschiedenis die hem niet zomaar laten gaan. De tijd is nog niet rijp. De nieuwe bijbel zou pas eeuwen daarna komen, waar de oude bijbel al op wees. De mens was er nog niet, maar zou nog naar het verborgen manna moeten, naar de witte steen. Er zou nog een boek geopend moeten worden.

Calvijn wees op het leergierige en ijverige leerlingenschap als de weg. De mens moest volhardend luisteren. Calvijn waarschuwt tegen hen die nadruk leggen op de uitwendige oefening van het lichaam. Petrus als leider van de eerste gemeente legde de nadruk op boetvaardigheid, stelde Calvijn. Er is hierin geen vergeving zonder bekering. Geen vergeving zonder boete. Dit is iets voor het hele leven, stelt Calvijn. Als bekering komt zonder de werken, zonder de werken prediking, dan is het waarloos. Genade sluit de werken niet uit. De werken moeten een vrucht hiervan zijn. Er ligt een spanning tussen werken en geen werken in de kerk, zoals die ook bij Calvijn er is. Het één sluit het ander niet uit, maar Calvijn wijst op de afstemming als de bron om het te zuiveren. De afstemming is de brug tussen genade en werken, en de bron. Er is geen vergeving zonder bloedstorting, ook geen afstemming, dus we kunnen stellen dat de mens zijn oude werken in het strijdverbond moet afleggen.

Om dit goed te laten verlopen wees Petrus op de geestelijke gaven, oftewel de geestelijke werktuigen, opdat het volkomen en nauwkeurig zou gebeuren, waar Calvijn ook op wees. De vrucht van de prediking is tweeledig, stelt Calvijn. Eerst moet men tot droefheid over de zonde komen. Men moet hierdoor gewond raken, wat het begin van de boetedoening is. Het Woord van God is een vleesdodend mes, stelt Calvijn. Dit moet leiden tot de afstemming.

Kabod noemt Calvijn de tong. We kunnen stellen dat het verbonden is aan het Woord. Calvijn stelt dat er niet om woorden wordt gestreden, maar dat er op de afkomst en de betekenis gelet moet worden.

In de leer van Calvijn is gehoorzaamheid afstemming aan God, en die gebeurt vanuit vrijwillige genegenheid. Gehoorzaamheid geschied alleen op de basis van de geopenbaarde wil van God. De gehoorzaamheid is dus afhankelijk aan het kennen van de wil van God in de leer van Calvijn. Vandaar dat alles draait om de afstemming op de Kennis, op het Woord. Dat moet gebeuren door vrijwillige verslagenheid. De mens moet lijdzaam, boetvaardig en bedroefd over de zonde zijn. Zo kan God werken. Zo niet, dan is het allemaal niets waard. Calvijn stelt dat de wil van God in de geboden is geopenbaard.

Calvijn stelt dat God niet de bewerker van het kwaad is, maar op een hogere trap staat, en het kwaad gebruikt. Het kwaad is er nu eenmaal, en God vormt het om. God laat het niet doelloos liggen. God gebruikt het om de één te kastijden en de ander in lijdzaamheid te oefenen stelt Calvijn. Calvijn wijst erop dat Petrus Jezus niet de eerste auteur noemt, maar een dienaar. Veelal is Jezus een voorbeeld en de herinnering aan de oude profeten in de leer van Calvijn. Op bepaalde punten gaat dat zich verdichten in de leer van Calvijn. We moeten het hebben van de context en de nuance, en telkens weer ligt daar een spanning in. Telkens is er weer een strijd, totdat Calvijn de balans vindt die hij nodig vindt. Soms gaat dit gruwelijk mis en herstelt hij zichzelf. Soms is dat te laat, zoals bij

de Institutie. Dan is het kwaad al geschiedt. Van belang is om het alsnog te doen en onder ogen te komen, ook al is er veel tijd verstreken.

Daar waar de mens niet afgestemd maar afgestompt is daar komt het bedrog binnen, stelt Calvijn. Geloof is kennen in de leer van Calvijn, en dat moet gepaard gaan met aanroeping. De aanroeping staat niet in zichzelf maar heeft zijn grondslag in het kennen.

Calvijn stelt dat de tekenen niet hebben afgedaan na de apostelen, maar dat het door alle tijden kan gebeuren, vanaf de eerste dag van de verbreiding van het evangelie tot de laatste opstanding. Calvijn wijst er wel op dat dit alleen gebeurt door de vreze des Heeren als bron. De gehoorzaamheid, oftewel de afstemming, leidt tot nieuwe gaven in de leer van Calvijn. Calvijn heeft het over een veelvoudige verscheidenheid van geestelijke gaven. Calvijn stelt dat er geen eeuw was waarin de geestelijke gaven er niet waren. Er zou een nieuwe bedeling komen waar dit overvloediger zou gebeuren, stelt Calvijn. Calvijn wijst erop dat ook Petrus dit predikte, en de leer van de geestelijke gaven verdedigde. Calvijn stelt dat ook al is het zo prachtig als de hemel zich opent en openbaring verschaft, er zijn altijd hen die zich niet om God bekommeren en het bespotten. Calvijn stelt dat ze willens en hardnekkig besluiten niets te willen begrijpen van zaken die zo duidelijk voor de hand liggen. Dat is het oordeel van God dat ze worden overgeleverd door hun grootheidswaanzin aan blinde razernij. Calvijn stelt dat de godsdienst die het beginsel is van een goed verstand een deugd is van maar weinig mensen.

Calvijn noemt de ijzeren halsstarrigheid een ziekte waar het grootste deel van de mensheid aan lijdt. Dat hebben ze zelf gewild, zichzelf op de nek gehaald.

De vreze des Heeren moet altijd komen met opmerkzaamheid en leergierigheid, stelt Calvijn. Zo kan het herkend worden. Calvijn stelt dat de mens een zeer grote traagheid heeft om de geestelijke gaven op te merken en te waarderen. Dat komt doordat de mens vleesvertrouwen heeft. Dat houdt de geestelijke gaven en het begrip en de waardering ervan tegen. Calvijn stelt dat de deur van God alleen geopend kan worden door de drievoudige sleutel van geloof (het nauwkeurig en volkomen kennen van God), ootmoed en vreze. God wil niets te doen hebben met trotse, zorgeloze mensen die zichzelf behagen, stelt Calvijn.

Calvijn stelt dat er niets is of de mens bederft het wel door zijn ijdelheid en zijn waaghalzerij. (Verkl. Handelingen 1:26) Calvijn stelt dat God dikwijls degenen die voor het oog van de mens het meest uitmunten, om de vleselijke hoogmoed neer te werpen. Alles waar Jezus doorheen ging, ook het verraad door Judas, was al voorzegd, stelt Calvijn, zoals in de Psalmen. Elke Oud Testamenticus weet dat het Nieuwe Testament is opgebouwd vanuit de samenstelling van het Oude Testament. De lijnen zijn heel duidelijk zichtbaar. Calvijn stelde dat het nodig was dat Judas door Matthias vervangen zou worden, zodat het duidelijk zou worden dat de instellingen van God verijdeld of verbroken zouden kunnen worden door de onstuimigheid van een mens.

Calvijn stelt dat geloof pas oprecht is als het de Heere aanroept, en de zekerheid van het geloof is onderscheiden van zorgeloosheid. Ook is de genade pas echt als het leidt tot de geestelijke ijver. Luie genade is een valstrik, stelt Calvijn. Het feit dat de discipelen schandelijk van Jezus wegvluchtten noemt Calvijn deserteurenschap. In dat opzicht noemt Calvijn nog Bethanië wat op of aan de olijfberg lag, dichtbij Jeruzalem. Bethanië is de plaats van de hemelvaart, en ook de plaats

waar Maria luisterde aan de voeten van Jezus. We kunnen stellen dat als we niet met Jezus in Getsemané en op Golgotha willen zijn, we niks te zoeken hebben op de olijfberg. David ging wenend en in boetvaardigheid de olijfberg op. Als wij niet eerst als Maria van Bethanië zijn geworden, luisterend naar het Woord van God, dan hebben we niks te zoeken op de olijfberg. Het is alleen voor hen die willen leren.

Calvijn stelt dat de dingen van boven te zoeken op zich niet genoeg is, want men kan ook met vleselijke ogen zoeken en een vleselijke wederkomst verwachten vanuit de hemel, om lichamelijk met Jezus te zijn. Men moet de hemel niet zoeken dan door het geloof, oftewel door het kennen van God. Wie gericht was op de lichamelijke tegenwoordigheid van Jezus zou ver van hem verwijderd blijven. Daarom stelt Calvijn dat mensen zich verwonderen over de grootheid van God, maar zich geen moeite doen om het einde ervan te verstaan. Het aards te verwachten noemt Calvijn een dwaze begeerte. Calvijn stelt dat als men waarlijk in de hemel wil zijn, men zich buiten de wereld moet plaatsen. Calvijn noemt de lichamelijke tegenwoordigheid een verzinsel. Calvijn richt zich daarom op de alomtegenwoordigheid, niet op het vleselijke wezen. Calvijn richt zich meer op de literaire aanwezigheid, de aanwezigheid in het Woord.

Calvijn noemt dit een verborgen werking van God. Hier kun je niet letterlijk en direct aan deelhebben, maar alleen door het kennen. In deze zin kan dit alleen plaatsvinden in het schoolwezen. Calvijn stelt dat de hemelvaart tot het verborgene één van de belangrijkste stukken van de leer is, en dat de wolk de tentendienst bedekte. Hij beschrijft deze wolk als een toom die de waaghalzerij dient te begrenzen. Door de hemelvaart tot het verborgene wordt de mens teruggeroepen en wordt de nieuwsgierigheid beteugeld. Dit alles om richting te geven aan de ijver. Zo krijgt ook de zorg richting. Het wachten op het geestelijke is belangrijk. Haastigheid moet begrenst worden. Calvijn waarschuwt tegen het verhaasten van de geestelijke gaven als men nog niet eens het heilige geestelijke heeft ontvangen. Als men tot de strijd is geroepen moet men niet zacht rusten, want dat is niet de juiste weg. Weer wijst Calvijn op het belang van de afstemming. De vijand is ontijdige najaging, de overmoed. De verhaasting van de gaven heeft veel kwaad in de kerk gebracht. Weer wijst Calvijn op de landman die eerst moet arbeiden voordat er vrucht zal zijn. Men moet niet spitsvondig filosoferen over het toekomende leven, maar de weg ertoe aandacht geven, stelt Calvijn. De weg is er niet zonder het verzaken van de wereld. Daartoe moet men zorg dragen. Men moet de dood sterven aan het oude leven om dit te kunnen. Dit houdt een diepe Getsemané en Golgotha ervaring in waarin de vrome deel heeft aan het sterven van Jezus. De verkeerde voorstellingen van een aards koninkrijk moet men loslaten, stelt Calvijn. Hij waarschuwt tegen versimpelde en veraardste religie, ook wat betreft de hemelvaart en de wederkomst. Het bestaat alleen in de prediking van het evangelie. God regeert de wereld op geestelijke wijze, niet naar de mening van de mensen.

Calvijn spoort de mens aan om afstand te doen van de dromen van rijkdom, genietingen, aardse en uitwendige macht, want de wereld wordt alleen onderworpen in de prediking van het evangelie. Die is in deze dagen vol geworden sinds de komst van het boek des levens, de nieuwe bijbel. Het heeft de ontbrekende schakels aangevuld na vele eeuwen van gebrekkige kerkgeschiedenis.

In de kerk wordt men nog veelal gedreven door grove en aardse voorstellingen, gedreven als vee wat door de zinnen gevoerd wordt tot dat wat aangenaam is voor het vlees. Het vlees grijpt namelijk liever naar het tegenwoordige, stelt Calvijn. Het is een machtsspel wat de goddelozen en aardsen

spelen, terwijl God hogerop wil brengen. Men blijft rond dezelfde termen hangen als zijnde voorwerpen, in plaats van het te verdiepen en te ontsluieren. Calvijn waarschuwt hierin tegen dwaze en zinloze nieuwsgierigheid die al snel tot waaghalzerij wordt. Telkens weer wijst Calvijn op de afstemming om aan de verschrikkelijke geest van overmoed te ontkomen. Wij moeten tevreden zijn met de openbaring Gods, stelt Calvijn, en niet daarbuiten treden. Men moet niet boven de mate van goddelijke openbaring gaan.

Calvijn stelt dat de discipelen eertijds door hun al te grove ruwheid Jezus schandelijk verlaten. Dit kwam door hun traagheid. Ze moesten eerst terug naar de leerschool voordat ze het evangelie zouden kunnen prediken. Eerst moesten ze leren afstemmen en er gewend aan raken. Pas daarna zouden ze dit de wereld kunnen leren. Ze mochten alleen onder goddelijke goedkeuring arbeiden, niet onder menselijke goedkeuring, stelde Calvijn.

Alles wat de vromen prediken moet eerst gepredikt zijn door God, stelt Calvijn. Daartoe is de leerschool van afstemming. Dit is waarom de geestelijke leer onderwijs geeft over de verdorvenheid van het menselijke geslacht, de tirannie van de zonde, de vervloekte staat van de mens en de eeuwige doodstaat door de zonde, en de verloochening van het vlees. Dit zijn voorname stukken van de leer van Calvijn. De leer van de hemelvaart is ook tegelijkertijd de leer van de volkomenheid en de vervulling in de leer van Calvijn.

CALVIJN IN 1543

Calvijn stelt in zijn Defensio sanae et orthodoxae doctrinae de servitute et liberatione humani arbitrii adversus calumnias Alberti Pighii Campensis uit 1543, kort genoemd de Gebondenheid en Vrijmaking van de Wil (GVW) dat de mens bewerkt wordt door de genade van God, en dat de effectiviteit van zijn handelen geheel onder controle staat van God. (GVW, 5) Calvijn noemt het heilige geestelijke de herscheppende genade. Calvijn stelt dat het niet in het vermogen van de mens ligt om God's genade te ontvangen. De mens is geheel vlees door de zonde. Alles is de gave van God, stelt Calvijn. Zo kan de mens geen losprijs voor zichzelf claimen. Alles is het werk van God. De mens kan zich niet door eigen kracht voorbereiden op de genade, en kan dus ook niet hiervoor geprezen worden, stelt Calvijn. God bekeert de mens, de mens kan dat zelf niet, in de leer van Calvijn. God wordt zo gevonden door hen die God niet zoeken. Kunnen we zien hoe dit snel vagebonds kan worden ? Er zit een kern van waarheid in, maar Calvijn werkt dit in het extreme, dat een mens het goede niet kan willen.

Calvijn wijst terug op de Institutie, waarin hij beweert dat genade niet aan ons is aangeboden op zo'n wijze dat we daarna de optie hebben om ons eraan te onderwerpen of er tegen te verzetten. Er is niet nog iets wat van de mens afhangt, niet dat de genade alleen wat ondersteuning biedt, stelt Calvijn. Calvijn stelt dat het geen samenwerking tussen God en mens is. De mens kan niets zomaar verdienen door het eerdere gegevene te gebruiken, tenzij misschien zoals Augustinus het stelt het een beloning kan worden genoemd in de zin van dat het genade is in ruil voor genade, omdat God de vromen telkens weer nieuwe gaven geeft. Er is dus een zekere spanning tussen verdienen en niet verdienen, oftewel tussen loon en gave in de leer van Calvijn in de GVW van 1543. In zijn bijbelverklaring laat hij heel voorzichtig zien hoe dat verdienmodel werkt. Hij heeft het er in het algemeen liever niet over, vanwege het gevaar van misbruik, maar we moeten beseffen dat genade ook vaak misbruikt wordt. Bij Calvijn is de deur dus vaak dicht, maar heel soms op een hele hele kleine kier, en dat is maar kort, want dan gooit Calvijn hem direct weer dicht. Angstvallig bewaakt Calvijn de gaven van God en het loon. De mens zou het maar eens misbruiken. Hoe dan ook wordt het systeem van Calvijn, wat meer naar de genade neigt, ook veelal misbruikt. Samenvattend wijst Calvijn op de woorden van Paulus, dat God zowel het willen als het werken in de mens werkt.

In het Aramees, de taal van Jezus en de discipelen, staat er echter dat God het willen en werken aanmoedigt, wat dus iets heel anders is. God dringt ons er op aan om het goede te doen.

Calvijn wijst op Augustinus die stelde dat de hele mens zo verdorven is dat welke goede eigenschappen hij ook van zichzelf lijkt te hebben, zondig worden. We kunnen stellen dat de mens is uiterst verdorven, een mismaaksel, zeer sluw, maar dan is niet de genade het antwoord zomaar, maar het touw, de sobere gebondenheid. Er zit voor de mens niets op om het toch te verdienen, want anders is het niks waard en gaat het buiten de mens om, en is het nep. Dat is het gevaar van de leer van Calvijn die te extreem naar de genade neigt. Er zit voor de mens niets anders op dan te groeien op school. Kennis is de enige redding. Dan hoeven we niet naar allerlei kerkvaders te wijzen wat die wel of niet zeiden, maar dan kunnen we wijzen op het hemelse Woord wat in onze harten regeert, en op de nieuwe bijbel die is gekomen, als het boek des levens die in het laatste der dagen geopenbaard zou worden. De witte steen voor de overwinnaars over het vlees. De witte steen voor de overwinnaars over de onwetendheid. Dat is een school. In zijn bijbelverklaring hamert Calvijn veel op het school-principe.

De mens kan het goede niet willen, kan niet verdienen, en kan zelfs niet streven, totdat God het verlangen in het hart van de mens heeft geplaatst, stelt Calvijn. (GVW, 5) Hij wijst op Augustinus die stelde dat de mens geen genade ontvangt op basis van verdienste, maar op basis van voorbereiding. Er zit wel een kern van waarheid in. Als we naar het radarwerk van Calvijn's interconcentrische leer kijken dan zien we zijn strijd tegen de dwaasheid van de menselijke economie, die ook zeer religieus kan zijn. Mensen maken snelle wegen tot God, matigen zich snelle verdiensten aan, terwijl Augustinus de mens terugroept tot de voorbereiding. Augustinus en Calvijn roepen de mens op om terug te keren tot de leerschool des Heeren, om niet tot overmoedig werk en verdiensten te vervallen.

Calvijn wijst op Augustinus die stelt dat God dit doet om te laten zien dat kwaad met goed wordt vergolden. We kunnen dit begrijpen aan de hand van het feit dat de menselijke systemen zo zwaar op de mens drukken dat ze goed en kwaad hebben omgedraaid, dus daarom moet God op een andere wijze werken. Dat wil niet zeggen dat er geen nieuwe definities nodig zijn, en hier wijst Calvijn zelf ook op. Augustinus stelde dat de eerste mens nog niet de genade had van het nooit slecht te willen zijn. De eerste mens had een vrije wil om de genade op te geven. De tweede Adam heeft de genade van het goede te willen die de wil van het vlees overwint. De eerste genade is de vrije wil, en de tweede genade is de aanzet tot het goede te willen. De tweede genade is veel groter, stelt Augustinus.

Zowel Augustinus als Calvijn stellen dat de wil van de mens verdorven is, en daarom zijn ze huiverig voor het willen van de mens, ook als de mens het goede zou willen, want ook daarin zijn ze verdorven. In veel opzichten is dat ook waar. Het zuiver willen zou dan van God moeten komen, maar natuurlijk moet de mens het zuivere willen dan wel willen. Zo ver gaat Calvijn niet, op basis van Augustinus, want hij ziet de gehele wil en de gehele menselijke natuur als verdorven, dus ook het willen van het willen is verdorven, en daar zit zeker een kern van waarheid in. De zondeval is diep gegaan dat de wil van de mens, en ook het willen van het willen, is aangetast, ook als dit het goede willen is, want het goede is niet het beste, en de mens heeft goed en kwaad verdraait. Daarom moet de mens willen het willen van het goede te willen, enzovoorts, maar ook dan is Calvijn huiverig, en terecht, want het kwaad gaat diep, maar normaal gesproken, vaak, zeer zeker niet altijd, blijft het daarbij bij Calvijn. We moeten om dit probleem te voorkomen komen tot de opgesloten wil, het willen van het willen van het willen van het willen van het willen, enzovoorts, totdat we in de verborgen opgesloten wil zijn gekomen, de diepste wil, dat je dieper en dieper gaat totdat het met God's wil kruist. Volgens Calvijn kan dat niet, dat de mens nog ergens een heel klein goed willetje heeft, maar op andere plaatsen geeft hij weer hints, dat er nog verborgen lagen van de mens zijn waar hij het niet over mag hebben en waar hij niets van zou weten en willen weten, want hij is doodsbenauwd voor ijdele nieuwsgierigheid. Hij wilde verborgen dingen aan God laten, maar sluit het soms niet uit, en daarna sluit hij het snel weer uit. Hij is als een poortwachter, en eigenlijk mag hij niemand doorlaten, maar soms doet hij het toch, onder andere omstandigheden en andere definities. Het moet veilig zijn voor Calvijn. Het rustte allemaal op zijn schouders, want hij was de kerkvader van de reformatie, van de uittocht. Hij moest het volk onderwijzen, zo goed en kwaad als dat ging.

Al met al is er een zone waar een mens het kwaad niet kan willen, wat de tweede genade is. Voor Augustinus en Calvijn gaat dit buiten de eerste genade om, want die is er niet meer. De mens heeft

geen vrije wil meer door de zondeval om het goede te willen, alleen het kwaad en het schijngoede. De zone van het kwaad niet meer kunnen willen bestaat wel, maar dat is de sobere gebondenheid, en natuurlijk moet je daar hard voor werken, moet je het verdienen, anders is het nep. We hebben het dan over het touw, waar de nieuwe bijbel ook over predikt, wat belangrijker is en dieper dan zomaar het geestelijke op zich. Je komt daar alleen als je naar Pniël gaat. Je komt daar alleen als je in de diepte gaat toetsen. Jakob streed met God. Het was geen eenrichtingsverkeer. Calvijn was bedrogen door valse westerse vertalingen, oftewel varkensgrieks. In de bijbelverklaring en soms in de GVW krijgen we een eerlijkere Calvijn te zien dan in de Institutie. Er is nog een verborgen ruimte waar dingen net even iets anders kunnen zijn, ook al is Calvijn er huiverig voor en wil hij er eigenlijk niet van weten, omdat zijn theologische systeem vrijwel af is of zo wordt gepresenteerd. Calvijn geeft hints, maar hangt er dan weer snel een doek overheen. Calvijn belicht terecht het gevaar van menselijke verdiensten, maar te weinig het gevaar van vermenselijkte genade.